การนำเสนอผลงาน Best practice Service Plan
การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service Plan Sharing)
ครั้งที่ ๕/๒๕๖๑

ส่วนที่ ๑

ชื่อผลงาน Best practice Service Plan (สาขาทันตกรรม)

ชื่อผลงานการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัย ด้วยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ประจำปี ๒๕๖๐-๒๕๖๑

รูปแบบการนำเสนอ ✓ ผลงานวิชาการ

ชื่อผู้ส่งผลงาน

นางสาววรางคณา อินทโลหิต ตำแหน่ง ทันตแพทย์ชำนาญการพิเศษ สสจ. หนองบัวลำภู
โทรศัพท์ ๐๘๑๕๙๒๕๔๗๑ EMAIL:iwarangkana@gmail.com

ส่วนที่ ๒

บทคัดย่อ

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาฟันผุในเด็กปฐมวัยในภาพรวมของพื้นที่เขตสุขภาพที่ ๘ ยังเป็นปัญหากล่าวคือ เด็ก ๓ ปี มีสภาวะปราศจากฟันผุร้อยละ ๔๘ จากเกณฑ์ระดับประเทศคือไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ยกเว้นจังหวัดหนองคาย ที่มีข้อมูลสภาวะปราศจากฟันผุที่เกินเกณฑ์ ในปี ๒๕๕๗-๒๕๕๙ คือร้อยละ ๕๐.๘๘, ๕๔.๕๑ และ ๕๙.๕๙ ตามลำดับเมื่อทบทวนสาเหตุที่เด็กปฐมวัยฟันผุเป็นจำนวนมาก พบว่า เด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๓ ปี ไม่ได้รับการแปรงฟันจากผู้ปกครอง ก่อนนอนไม่ได้รับการทำความสะอาดช่องปาก และมักจะติดขวดนมทำให้มีฟันผุบริเวณฟันหน้าเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองสามารถดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยได้ และชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัย สามารถประเมินและแก้ไขปัญหาสุขภาพช่องปากของเด็กปฐมวัยได้ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต ๘ อุดรธานี ร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหนองบัวลำภู จึงได้จัดทำโครงการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยด้วยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ประจำปี ๒๕๖๐ ขึ้น โดยมีกรอบแนวคิดการทำงานตามภาพ

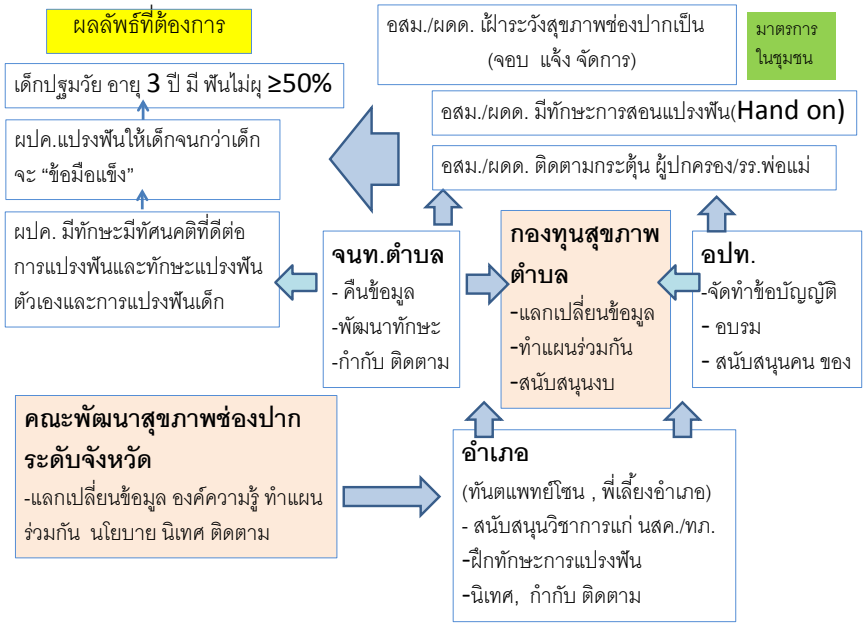

๒.วัตถุประสงค์

พัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ปกครองเด็ก, อสม., ครูผู้ดูแลเด็ก, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข (ทันตแพทย์ ทันตาภิบาลและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข) จากชุมชน, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล, โรงพยาบาลชุมชน และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพื้นที่นำร่อง ๔ จังหวัด ดังนี้

พื้นที่นำร่อง Self care ด้านสุขภาพช่องปาก เขต ๘ อุดรธานี ปี ๒๕๖๐

๑. จ.หนองบัวลำภู จำนวน ๓ พื้นที่ คือ

ตำบลฝั่งแดง อ.นากลาง , ตำบลโนนเมือง อ.นากลาง , ตำบลนาด่าน อ.สุวรรณคูหา

๒. จ.หนองคาย จำนวน ๔ พื้นที่

อ.สระใคร (๓ ตำบล) เป็นพื้นที่ต้นแบบ , อ.โพนพิสัย รพ.สต.กุดบง (เป็น PCC)

๓. จ.อุดรธานี จำนวน ๑ พื้นที่ อ.บ้านผือ

๔. จ.เลย จำนวน ๓ พื้นที่ อ.ภูกระดึง (ใช้เงินกองทุนสุขภาพระดับตำบล) ส่วนอีก ๒ อำเภอ คือ อ.วังสะพุง, อ.หนองหิน ใช้เงินที่ได้รับการจัดสรรให้ อ.ภูกระดึง อำเภอละ ๑๕,๐๐๐ บาท)

๓.ขั้นตอนและวิธีดำเนินงาน

ขั้นเตรียมการ

๑.๑ จังหวัดนำร่องรับสมัครพื้นที่ที่ประสงค์เข้าร่วมดำเนินการ

ขั้นดำเนินการ

๒.๑ ถอดบทเรียนจากพื้นที่ต้นแบบ และพื้นที่นำร่องวางแผนงานในพื้นที่

๒.๒ พื้นที่นำร่องดำเนินการตามแผนที่จะพัฒนารูปแบบ เช่น

- การอบรมทักษะการแปรงฟันสำหรับ นสค. , ครูผู้ดูแลเด็ก และ อสม.
- การอบรมทักษะการแปรงฟันสำหรับ ผู้ปกครองเด็ก โดย ทันตาภิบาล หรือ นสค.
- ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มทักษะการเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยให้แก่ อสม. และครูผู้ดูแลเด็ก
- การประชุมสรุปวิเคราะห์ข้อมูล
- การประชุมเพื่อคืนข้อมูลในเวทีระดับตำบล

ขั้นสรุปผล

- การประชุมสรุปบทเรียนและประเมินผล

ดัชนีชี้วัด

๑. นักสุขภาพครอบครัวหรือทีมหมอครอบครัว (นสค.) มีทักษะในการสอนแปรงฟันเด็กปฐมวัยแบบลงมือปฏิบัติ (hand on) ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐

๒. ผู้ปกครองสามารถแปรงฟันเด็กปฐมวัยและตรวจเช็คความสะอาดได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๐

๓. มีระบบเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยโดย อสม.หรือ ครูผู้ดูแลเด็ก ในพื้นที่นำร่องไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐

๔.ผลการดำเนินงาน

สสจ.หนองบัวลำภู ซึ่งเป็น focal point ของโครงการ ได้วางกรอบการทำงาน ตามตารางที่ ๑ และจัดประชุมในกิจกรรมที่ ๑ เพื่อให้ตัวแทนจากพื้นที่นำร่องทุกพื้นที่ได้รับทราบวัตถุประสงค์ของโครงการและตั้งเป้าหมายร่วมกัน และร่วมกันวางแผนการทำงานของแต่ละพื้นที่ภายหลังจากที่มีการถอดบทเรียนได้รับทราบแนวทางปฏิบัติดีๆ จากพื้นที่ต้นแบบคือ อำเภอสระใครแล้ว

ตารางที่ ๑ กรอบการดำเนินงานโครงการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยด้วยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ประจำปี ๒๕๖๐

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย
ถอดบทเรียนจากพื้นที่ต้นแบบ (อ.สระใคร จ.หนองคาย)	๑. ชี้แจงโครงการ ๒. ถอดบทเรียนจากพื้นที่ต้นแบบ ๓. วางแผนการทำงานในแต่ละพื้นที่	พื้นที่นำร่อง พื้นที่ละ ๕ คน รวม ๓๐ คน ผู้จัดประชุม ๓ คน
ประชุมทีมงานระดับอำเภอร่วมกับการอบรมฟื้นฟูทักษะการแปรงฟัน	ทำความเข้าใจในบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง นสค. ครูผู้ดูแลเด็ก (ผดด.) /อสม. สอนแปรงฟัน และเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัย เพื่อให้กลุ่มเป้าหมาย (นสค., ครูผู้ดูแลเด็ก, อสม.) สามารถแปรงฟันตนเองและเด็กเล็กได้ และสามารถตรวจฟันผุ และความสะอาดของฟันเด็กเล็กได้	พื้นที่ละ ๔๐ คน ประกอบด้วย นสค., ผดด., อสม. ทันตแพทย์โซนและทันตาภิบาล
ฝึกทักษะการแปรงฟันให้กับผู้ปกครองเด็ก - นสค. ในคลินิก ANC, WCC , คลินิกพัฒนาการเด็ก - ผดด. ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก/โรงเรียนพ่อแม่ - อสม. ใน WCC , คลินิกพัฒนาการเด็ก และในหมู่บ้าน	เพื่อให้ผู้ปกครองมีทักษะในการแปรงฟันตนเอง และเด็กเล็ก รวมถึงสามารถตรวจความสะอาดของฟันได้ด้วยตนเอง	ผู้ปกครองเด็ก ตำบลละ ๑๐๐ คน
ผดด./อสม.เฝ้าระวังสุขภาพช่องปากเด็กเล็ก	เพื่อให้เด็กเล็กได้รับการเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพช่องปาก โดยชุมชน (ผดด./อสม.ตรวจฟันผุและความสะอาดของฟันเดือนละ ๑ ครั้ง	ผู้ปกครองและเด็กเล็ก
ประชุมเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพช่องปากโดยชุมชน	เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถประมวลผลการเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยก่อนคืนข้อมูลสู่ชุมชนได้	นสค./ผดด./อสม.
คืนข้อมูลการเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพช่องปากโดยชุมชน ในเวทีระดับตำบล ร่วมกับการจัดมหกรรมชุมชนต้นแบบฟันดี	เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับตำบล เช่น กรรมการกองทุนสุขภาพตำบล/ อปท. ได้รับทราบปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกันโดยเรียนรู้จากสิ่งดีๆในพื้นที่	ผู้นำ, กรรมการกองทุนสุขภาพตำบล, ผู้บริหาร อปท., เจ้าหน้าที่, ผดด., อสม.,ตัวแทนผู้ปกครองเด็ก ตำบลละ ๕๐ คน
สรุปโครงการเพื่อถอดบทเรียนและสังเคราะห์บทเรียน	เพื่อหารูปแบบการทำงาน self care ด้านสุขภาพช่องปากในระดับชุมชน	ทีมตำบลๆละ ๑๐ คน รวม ๖๐ คน

สิ่งที่ผู้เข้าประชุมจากจังหวัดพื้นที่นำร่องได้จากการถอดบทเรียนที่สระใครคือ

- ได้บทเรียนการทำงานที่ดีและแนวคิดการทำงานแบบครอบครัวและเครือญาติ
- เป็นการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานให้กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและอสม.ที่เกี่ยวข้องให้เห็นตัวอย่างของครอบครัวที่มีลูกหลานฟันดีเป็นแบบอย่างว่าสามารถทำได้จริง
- ได้แนวคิดการทำสมุดบันทึกการแปรงฟัน เพื่อติดตามดูแลสุขภาพช่องปากในเด็ก

หลังจากนั้น ทุกพื้นที่ได้กลับไปดำเนินการตามแผนที่วางไว้ ผลการดำเนินงานพบว่า ครูผู้ดูแลเด็ก อสม. สามารถดำเนินการเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากเด็กได้ และผู้ปกครองทราบบทบาทในการดูแลสุขภาพช่องปากและสามารถแปรงฟันและดูแลสุขภาพช่องปากเด็กด้วยตนเองได้ ทั้งนี้ตามบริบทของพื้นที่ และทุกพื้นที่ได้สามารถพัฒนารูปแบบการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพด้วยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ดังผลการดำเนินงานต่อไปนี้

อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย โครงการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพ ช่องปากเด็กปฐมวัยของครอบครัวและชุมชน (Self care) อำเภอ สระใคร จังหวัดหนองคาย ปีงบประมาณ ๒๕๖๐

วัตถุประสงค์/เป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน	ผลลัพธ์
๑. เพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ครอบครัว อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ชุมชนและผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย **เป้าหมาย** โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ๓ แห่ง ศูนย์สุขภาพชุมชนโรงพยาบาลสระใคร พัฒนารูปแบบการพึ่งตนเองในการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยโดยผู้ปกครอง ชุมชนและผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย	๑. ขยายการรับรู้การแปรงฟันให้เด็กปฐมวัยโดยผู้ใหญ่ในครอบครัว โดยจัดประกวดชุมชนต้นแบบฟันดี บูรณาการในงานมหกรรมเครือข่ายคนอำเภอสระใครสุขภาพดี ปีที่ ๒ ณ หอประชุมที่ว่าการอำเภอสระใคร เมื่อ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๐ ๒. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ๓ แห่ง ศูนย์สุขภาพชุมชนโรงพยาบาลสระใคร ร่วมกับ คปสอ.สระใคร กลุ่มงานทันตกรรม วางแผนพัฒนารูปแบบการพึ่งตนเองในการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยโดยผู้ปกครอง ครอบครัว อสม. แกนนำชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ๒.๑ พัฒนาความรอบรู้ของ อสม. จัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อบรมฝึกทักษะการแปรงฟัน การเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัย สำหรับ อสม. เขตศูนย์สุขภาพชุมชนโรงพยาบาลสระใคร จำนวน ๔๙ คน วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๐ (งบประมาณศูนย์สุขภาพชุมชนโรงพยาบาลสระใคร) ๒.๒ อบรมฝึกทักษะการแปรงฟัน ประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ออกแบบระบบเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัย สำหรับผู้ปกครองเด็ก และ อสม. ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ๓ แห่ง และศูนย์สุขภาพชุมชน ดังนี้ ๒.๒.๑ รพ.สต.คอกช้าง จัดที่บ้านโนนเชียงคูณ หมู่ ๑๐ ตำบลคอกช้าง วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐ ๒.๒.๒ รพ.สต.สระใคร จัดที่บ้านยางคำ หมู่ ๙ ตำบลสระใคร วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๐ ๒.๒.๓ รพ.สต.บ้านฝาง จัดที่บ้านโนนดู่ หมู่ ๘ ตำบลบ้านฝาง วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๐ ๒.๒.๔ ศูนย์สุขภาพชุมชน รพ.สระใคร จัดที่บ้านสระใครใต้ หมู่ ๑๐ ตำบลสระใคร วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๑	เกิดการขยายกิจกรรมรูปแบบการพึ่งตนเองในการดูแลสุขภาพช่องปากโดยผู้ปกครองและ อสม.ทั้งอำเภอ

มีการขยายพื้นที่ตำบลละ ๑ หมู่บ้าน เฉลี่ยหมู่บ้านละ ๔๐ คน รวมผู้ปกครองและเด็ก เริ่มตั้งแต่คลอด เข้าไปทำระบบที่คล้ายบ้านพลายงาม ตั้งวงโสเหล่ ว่าดูแลสุขภาพช่องปากลูกอย่างไร ได้ข้อสรุปว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ให้ความร่วมมือดี จากการประกวด เขารับรู้ว่า เขาต้องแปรงฟันก่อนนอน (มีภูมิความรู้มาก่อนแล้ว) โครงการนี้มีการเติมเรื่องสิ่งแวดล้อม อาศัยศาลาวัดนัดกลุ่มผู้ปกครอง มีเสวนา บ้านอื่นรู้อยู่ว่า ต้องแปรงฟันหลังอาหาร ก็มีการเพิ่มการตรวจโดยใช้หลอด

สระใคร "เริ่มเห็น self care คือผู้ปกครองดูแลตนเอง และตรวจความสะอาดของฟันเด็กเองได้ และชุมชนเริ่มออกแบบกิจกรรมเอง เจ้าหน้าที่เริ่มถอยออกมา เชื่อว่าชุมชนมีองค์ความรู้ในการดูแลตนเองอยู่"

ตำบลกุดบง อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย โครงการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยด้วยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนตำบลกุดบง อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคายประจำปี ๒๕๖๐

วัตถุประสงค์/เป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน	ผลลัพธ์
๑. เพื่อพัฒนาศักยภาพพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูเด็กให้สามารถรักษาสุขภาพช่องปากบุตรหลานของตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปาก ๒. เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลเด็ก ให้สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปากอย่างมีคุณภาพ เพื่อลดอัตราเพิ่มของโรคฟันผุและปลูกฝังสุขนิสัยการดูแลสุขภาพช่องปากด้วยตนเองให้แก่เด็ก เพื่อให้เกิดเป็นแบบแผนพฤติกรรมสุขภาพที่ดี ๓. เพื่อพัฒนาระบบบริการสุขภาพช่องปาก ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกุดบง ๔. เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานร่วมกับชุมชนในพื้นที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กเล็กฟันน้ำนมผุและการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากให้มีคุณภาพ	อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน, ผู้ปกครองและเด็กอายุ ๙เดือน – ๒ปี รวมจำนวน ๑๔๐ คน (เลือกหมู่ที่ ๕,๘,๑๒) ๑. ศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้แกนนำหมู่บ้านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพสำหรับวิทยากร **๒. กิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการการดูแลสุขภาพช่องปาก สำหรับ อสม.** แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภาพที่เห็นเกี่ยวกับเด็กปฐมวัยในหมู่บ้านตนเอง และทำภาพฝันที่อยากให้เด็กปฐมวัยในชุมชนมีสุขภาพช่องปากอย่างไรในชุมชน ก่อนเข้าสู่บทเรียนวิชาการโดยทันตแพทย์ผู้ดูแลประจำตำบล สร้างผู้นำด้านทันตสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัย โดยมีทันตแพทย์และทันตบุคลากรเป็น Facilitator แบ่งกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการขึ้นของฟัน อาหาร ฝึกทักษะการการแปรงฟันที่ถูกวิธี และเทคนิคการสร้างนิสัยให้เด็กรักการแปรงฟัน หาแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน กำหนดวันเวลาดำเนินกิจกรรมและแผนออกชุมชนร่วมกัน **๓ กิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการสำหรับผู้ปกครองเด็ก**	๑. จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ CUP โพนพิสัย ได้นำมาถอดบทเรียนและปรับใช้ให้เข้ากับบริบทชุมชนตำบลกุดบง และได้คัดเลือกพื้นที่นำร่องในการดำเนินโครงการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยด้วยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ตำบลกุดบง อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคายประจำปี ๒๕๖๐ ๒. อสม.ได้รับความรู้ด้านทันตสุขภาพ และวางแผนการทำงานร่วมกัน ๓. ทันตแพทย์ ทันตาภิบาล และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ร่วมกันลงชุมชนในเดือน กันยายน ๒๕๖๐ เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง และฝึกทักษะการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัย อายุ ๙ เดือน – ๒ ปี ตามกลุ่มเป้าหมาย ทีมอาสาสมัครสาธารณสุขที่ผ่านการอบรม เข้าประจำกลุ่มเพื่อฝึกปฏิบัติแปรงฟันให้กับผู้ปกครองเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม บรรยากาศในการฝึกได้รับความสนใจจากผู้ปกครอง มีการซักถามเมื่อมีข้อสงสัย พร้อมทั้งลงมือฝึกปฏิบัติจนผู้ปกครองสามารถทำได้ ทันตบุคลากรได้มีการบันทึกข้อมูลตรวจสุขภาพช่องปากเด็กก่อนผู้ปกครองรับการอบรมและได้บันทึกข้อมูลเชิงเนื้อหาจากการสนทนากับผู้ปกครองรายบุคคลต่อปัญหาสุขภาพช่องปากที่พบในบุตรตนเอง และผู้ปกครองได้นำเสนอแนวทางจะดีกว่านี้ถ้าป้องกันโรคฟันผุในบุตรตนเองโดยวิธีที่แต่ละคนคิดไว้ หลังจากการอบรมเสร็จสิ้นทีมได้วางแผนติดตามเยี่ยมบ้านเสริมพลังผู้ปกครองในการดูแลช่องปากบุตรหลานอีกในเดือนตุลาคม ๒๕๖๐ – กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ โดยจะออกเยี่ยมบ้านติดตามอีก ๓ ครั้ง

การประเมินผลโครงการ

จากการดำเนินกิจกรรมทั้ง ๕ กิจกรรม นั้นสามารถสรุปได้ว่าผู้เข้าร่วมโครงการมีการรับรู้ความสามารถในการดูแลช่องปากตนเองและครอบครัวได้ดีขึ้น และมีความกระตือรือร้นที่จะดูแลสุขภาพช่องปากของบุตรหลานและเฝ้าระวังโรคฟันผุในเด็กด้วยตนเองได้ดีขึ้น จากการเยี่ยมบ้านแต่ละหลังคาเรือนเพื่อให้เกิดความเป็นกันเอง (๓ ครั้ง) พบว่า หลังเยี่ยมก็แปรงฟันมากขึ้น เดิมไม่ค่อยแปรงฟัน เพราะเห็นหลานร้องก็จะหยุดแปรง ตอนนี้กล้าแปรงฟันมากขึ้นแม้จะเห็นร้องไห้

สรุปผลการประเมินโครงการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยด้วยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนตำบลกุดบง

๑. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีส่วนร่วม และมีทักษะการดูแลช่องปากสามารถนำทักษะนี้ไปใช้ และถ่ายทอด เพื่อเฝ้าระวังโรคในช่องปากในชุมชนของตนเองได้

๒. ผู้ปกครองเด็กอายุ ๙ เดือน – ๒ ปี ที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน ๔๕ คน มีความรู้เรื่องการดูแลทันตสุขภาพเด็กปฐมวัยมากขึ้น จากก่อนเข้าร่วมโครงการ

๓. ผู้ปกครองเด็กอายุ ๙ เดือน – ๒ ปี ที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน ๔๕ คน มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดูแลช่องปากบุตรหลานอย่างถูกต้องเพิ่มขึ้น จากก่อนเข้าร่วมโครงการ

๔ เด็กอายุ ๙ เดือน – ๒ ปี ที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน ๔๕ คน มีอัตราฟันน้ำนมผุเท่าเดิม ไม่เพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมโครงการ คือร้อยละ ๑๓.๓๓

๕.ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

๑. ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมาย, อสม., และทีมทันตบุคคลากรทุกคน ในการออกดำเนินกิจกรรมโครงการ

๒. ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน

๖.ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

๑ เด็กในกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมบางคนอาศัยอยู่กับเด็กโตในบ้านเดียวกัน พบเห็นพฤติกรรมที่มีผลลบต่อการดูแลสุขภาพช่องปาก ทำให้เกิดการเรียนแบบพฤติกรรมนั้น

๒ เวลาในการทำกิจกรรมบางครั้งค่อนข้างหาเวลาว่างไม่ตรงกัน

๓ กิจกรรมเข้าชุมชนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ปกครองเห็นความตั้งใจของทีมผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งเกิดแรงกระตุ้นในดูแลช่องปากเด็กปฐมวัยต่อไป

สิ่งที่จะดำเนินการต่อเนื่อง

๑. ติดตามสภาวะช่องปาก ของเด็กกลุ่มเป้าหมายจนถึงอายุ ๕ ปี

๒. นำรูปแบบที่ได้ไปขยายผลในการทำงานทันตกรรมในชุมชน การส่งเสริม ป้องกัน และเฝ้าระวังโรคในช่องปาก ในตำบลกุดบงต่อไป

โพนพิสัย *“ดีใจ เห็นความเปลี่ยนแปลงของ ผู้ปกครองบางคน เขาเดินเข้ามาหาเราคือ อยากมาตรวจฟัน ไม่ใช่เดินมาด้วยการปวดฟัน และพาลูก กลุ่มเป้าหมาย ผู้ปกครอง เห็นความสำคัญ มีการถามเรา เหมือนกับว่าเขาจะดูแลตนเองอย่างไร ส่วน อสม. มีการสอบถาม ผ่านกลุ่มไลน์ ว่า เด็กกลุ่มนี้มีลักษณะอย่างนี้ ต้องทำอย่างไร บางคนถ่ายรูปฟันเด็กที่ไปตรวจมีฟันซ้อน ก็จะไลน์มาถาม เฝ้าระวังในชุมชนได้ดีขึ้น”*

อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู

วัตถุประสงค์/เป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน	ผลลัพธ์
๑. เพื่อเพิ่มทักษะเรื่องการตรวจและการดูแลสุขภาพช่องปากในเด็กของอสม.ร่วมไปกับงานติดตามพัฒนาการและการหยอดไอโอดีนที่เป็นงานประจำ ทำให้อสม.มีความมั่นใจในการให้คำแนะนำกับผู้ปกครองได้ด้วยตนเอง ๒. เพื่อให้อสม.เป็นกำลังสำคัญในการเฝ้าระวังความเสี่ยงในการเกิดโรคฟันผุในเด็กเล็ก เนื่องจากทีมอสม.เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดและได้พบเด็กเป็นประจำมากกว่าเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในรพสต.และทันตแพทย์ในโรงพยาบาล ๓. เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจและแรงกระตุ้นในทีมอสม.เห็นความสำคัญในบทบาทหน้าที่ของตนเองที่เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญของการดำเนินโครงการ Self care	๑. กิจกรรมการอบรมทักษะการแปรงฟันและการประเมินความเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุสำหรับอสม. ที่ตำบลฝั่งแดงและตำบลโนนเมือง ดำเนินการร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและทันตาภิบาลของรพสต.บ้านก่านและรพสต.โนนสวรรค์ โดยมีผู้เข้าร่วมอบรมดังนี้ - ตำบลบ้านก่าน มี อสม.ม.๒ และหมู่ ๑๖ เข้าร่วม อบรมทั้งสิ้น ๑๗ คน - ตำบลโนนเมือง มี อสม.ม.๗ ๘, ๙ และหมู่ ๑๕ เข้าร่วม อบรมทั้งสิ้น ๓๙ คน	อสม.มีความรู้ในการแปรงฟันและประเมินความเสี่ยง และได้ร่วมกันจัดทำแบบบันทึกการแปรงฟัน **ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรม** • ข้อมูลบางเรื่องอาจลึกและเข้าใจยากเกินไปสำหรับ อสม. เนื่องจาก อสม.ผู้เข้าร่วมประชุมมีหลายกลุ่มอายุ • ก่อนและหลังการอบรมควรมีกิจกรรมนันทนาการเข้ากลุ่มเพื่อกระตุ้นความสนใจกับผู้เข้าอบรม
๑. เพื่อสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการดูแลสุขภาพช่องปาก ๒. การดำเนินโครงการอาศัยความร่วมมือกันของคนในชุมชนที่รู้จักกัน คอยกระตุ้นและสร้างเสริมแรงกันจะทำให้เกิดผลที่ยั่งยืนในระยะยาวต่อไป	๒.กิจกรรมการอบรมทักษะการแปรงฟันจำนวน ๒ ตำบล สำหรับผู้ปกครองเด็กร่วมกับอสม.	อสม.สามารถสอนผู้ปกครองแปรงฟันได้ และผู้ปกครองสามารถแปรงฟันและตรวจความสะอาดหลังแปรงฟันด้วยหลอดได้ **ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรม** • เนื่องจากมีเด็กเล็กเข้าร่วมอบรมพร้อมผู้ปกครองทำให้

		ควบคุมได้ยาก ผู้ปกครองขาดสมาธิในการรับฟัง • ผู้ปกครองที่ดูแลเด็กบางบ้านเป็นปู่ ย่า ตา ยายที่อายุมากแล้ว การบันทึกข้อมูลลงในสมุดบันทึกทำได้ยาก ควรออกแบบวิธีการบันทึกให้เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน
๓. กิจกรรมการประชุมสรุปวิเคราะห์และคืนข้อมูลระดับตำบล จำนวน ๒ ตำบล ประกอบด้วยผู้ปกครองเด็ก และตัวแทนอสม.	- เพื่อติดตามการแปรงฟันของผู้ปกครองว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรบ้าง และแลกเปลี่ยนวิธีการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ปกครองในแต่ละบ้าน - เพื่อติดตามการทำงานของอสม.ในการเฝ้าระวังสภาวะช่องปากในเด็กเล็ก - เพื่อรวบรวมข้อมูลการตรวจสภาวะช่องปากในเด็กที่เข้าร่วมโครงการ และนำข้อมูลไปวิเคราะห์และประเมินผลโครงการต่อไป	**ผลการติดตามโครงการ** หลังจากที่ได้ดำเนินการฝึกทักษะการแปรงฟันโดยสอนผู้ปกครองปฏิบัติจริง และให้ อสม.ช่วยติดตามเฝ้าระวังสุขภาพช่องปาก โดยบันทึกลงในสมุดบันทึก พบว่า - ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือบันทึกการแปรงฟันต่อเนื่องทุกวัน และมีส่วนน้อยที่ไม่ได้ทำการบันทึก หากปู่ ย่า ตา หรือยายเป็นผู้ดูแลเด็ก ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการบันทึกการแปรงฟันลงในสมุด และจากการสาธิตการแปรงฟันของผู้ปกครองพบว่าสามารถจับเด็กแปรงท่านอนได้ แต่ต้องเน้นย้ำวิธีการแปรงให้เปิดริมฝีปากเด็กและแปรงให้ถึงฟันด้านใน - สำหรับการตรวจการบันทึกระดับฟันโดย อสม. พบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการบันทึกลงในสมุด หรือบันทึกเป็นส่วนน้อยไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากบางครั้งผู้ปกครองที่พาเด็กไปหยอดไอโอดีนไม่ได้นำสมุดบันทึกไปด้วย หรือไม่ได้เจอกับอสม.ที่ดูแลเด็กโดยตรง เพราะจะมีอสม.ที่หมุนเวียนกันมาหยอดไอโอดีนให้เด็ก ซึ่งอสม.บางคนไม่ได้ผ่านการอบรมในโครงการมาก่อน จึงทำการตรวจฟันรวมอยู่ในการตรวจพัฒนาการเด็กทุก ๓ เดือน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการตรวจยังไม่ละเอียด และไม่ถูกต้อง ดังนั้นจึงต้องพัฒนาวิธีการเพิ่มทักษะอสม.ในการตรวจและประเมินสุขภาพช่องปากในเด็ก **สรุปและข้อเสนอแนะในการทำโครงการ** จากการประเมินผลโครงการพบว่าโครงการนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและอสม.ร่วมกันดูแลสุขภาพช่องปากในเด็ก สามารถกระตุ้นเรื่องการดูแลสุขภาพช่องปากใน

		เด็กเล็กในกลุ่มของอสม.มากขึ้น แต่ยังต้องพัฒนาและเพิ่มทักษะการตรวจฟันให้อสม. เพื่อให้อสม.ทุกคนสามารถตรวจและประเมินความสะอาดของฟันในเด็กได้อย่างถูกต้อง สำหรับการประเมินในส่วนของผู้ปกครอง แม้ว่าผู้ปกครองยังไม่สามารถเลิกขวดนม หรือยังมีการให้เด็กรับประทานขนมถุง แต่ผู้ปกครองมีความเข้าใจและใส่ใจในการดูแลสุขภาพช่องปากของลูกหลานมากขึ้น โดยมีการแปรงฟันให้เด็กมากขึ้นและเข้าใจธรรมชาติของเด็กที่ร้องเวลาแปรงฟัน ซึ่งต้องมีการตรวจติดตาม และฝึกทักษะกระตุ้นซ้ำอย่างต่อเนื่องต่อไป เพื่อให้ผู้ปกครองทุกคนสามารถแปรงฟันให้เด็กอย่างถูกวิธีและทำอย่างสม่ำเสมอจนเป็นกิจวัตรประจำวัน โดยหวังผลในระยะยาวว่าจะสามารถเฝ้าระวังและป้องกันเด็กที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุไม่ให้เกิดการลุกลามรุนแรงต่อไป

อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

วัตถุประสงค์/เป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน	ผลลัพธ์
เพื่อฝึกให้ อสม.และผู้ปกครองสามารถประเมินความเสี่ยงการเกิดโรคฟันผุของเด็กได้	การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อฝึกทักษะการแปรงฟัน การประเมินความเสี่ยงของการเกิดโรคฟันผุ และดูแลเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัย สำหรับผู้ปกครอง อสม. และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่ตำบลนาด่าน อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู <u>กิจกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัย</u> ๑.วิทยากรบรรยายเรื่องสุขภาพฟันน้ำนม การดูแล ทำความสะอาดฟันน้ำนม การบริโภค ๒.กิจกรรมฝึกปฏิบัติเขี่ยขี้ฟัน ทำความสะอาดช่องปากและการแปรงฟันให้เด็ก ๓.ประชุมกำหนดข้อตกลงร่วมกัน	ผู้ปกครองสามารถตรวจความสะอาดหลังการแปรงฟันโดยใช้หลอดปลายตัดเฉียงเขี่ยขี้ฟันเด็กได้
เพื่อกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจเชิงบวกให้กับ อสม.ที่รับผิดชอบเด็ก	การติดตามความก้าวหน้า และให้รางวัลกลุ่มเป้าหมายที่มีสุขภาพช่องปากดี โดยมอบรางวัลให้กับ อสม.ที่รับผิดชอบเด็ก ดังนี้ - ระยะเวลา ๓ เดือน แจกแปรงสีฟัน อสม. - ระยะเวลา ๖ เดือน แจกผ้าเช็ดตัว อสม. ทันตบุคลากร(ช่องปากสะอาดไม่มีฟันผุ) - ระยะเวลา ๙ เดือน แจกแปรงสีฟัน อสม. - ระยะเวลา ๑๒ เดือน แจกผ้าห่ม อสม. ทันตบุคลากร(ช่องปากสะอาดไม่มีฟันผุ)	- มีผู้ปกครองมาขอเข้าร่วมโครงการ มาขอสมุดคู่มือฟันดี - อสม. แต่ละหมู่บ้านแบ่งหน้าที่ดูแลเด็กแต่ละโซน เพื่อดูแลสุขภาพช่องปากเด็กที่เข้าร่วมโครงการ มีกิจกรรมที่ดำเนินการต่อยอด คือ - รพ.สต.เขียนโครงการเสนอ อปท. ดำเนินโครงการต่อโดยกลุ่ม อสม. - ติดตามการตรวจฟัน ๔ ครั้ง ตาม

	*** สร้างข้อตกลงร่วมกัน***	ข้อตกลง - มอบรางวัลให้เด็กที่มีช่องปากสะอาด ฟันไม่ผุ จำนวน ๑๕ คน จากเด็กที่เข้าร่วมอบรมโครงการทั้งหมด ๓๔ คน

ผลการดำเนินงาน

ก่อนการดำเนินโครงการ	ติดตามหลังการดำเนินโครงการ
เด็กฟันผุ ๗ คน เด็กฟันไม่ผุ ๒๗ คน	เด็กมีฟันผุเพิ่ม ๑ ซี่ ๑ คน ใน ๗ คนที่เคยตรวจพบฟันผุก่อนทำโครงการ อีก ๖ คน ไม่มีฟันผุเพิ่ม และเด็กทั้ง ๗ คน มีช่องปากที่สะอาดขึ้นกว่าก่อนดำเนินโครงการเด็กฟันไม่ผุ ๓๐ คนเนื่องจากมีผู้ปกครองสนใจเข้าร่วมโครงการเพิ่มอีก ๓ คน

ผลการดำเนินงานเชิงคุณภาพ

หลังจากที่ผู้ปกครองและ อสม.ได้รับความรู้จากทันตบุคลากรในเรื่องการแปรงฟันแห้งและฝึกทักษะการแปรงฟัน ซึ่งเป็นความรู้ใหม่ที่ไม่เคยปฏิบัติมาก่อน เมื่อได้รับความรู้และการฝึกทักษะแล้ว ผู้ปกครองและ อสม. สามารถดูแลช่องปากเด็กได้

ก่อนการอบรม	หลังการอบรม
๑.ไม่มีความรู้เรื่องการแปรงฟันแห้ง ๒.ไม่ได้เฝ้าระวังฟันผุ ปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ	๑มีความรู้ มีทักษะในการแปรงฟันแห้งให้ลูกหลาน ได้แนวคิดว่าการแปรงฟันไม่จำเป็นต้องทำเฉพาะในห้องน้ำเท่านั้น ๒.รู้จักการเฝ้าระวังฟันผุของลูกหลานทุกวัน ถ้ามีหรือเห็นฟันผิดปกติ ก็พาไปพบหมอฟัน ซึ่งสัญญาณที่บ่งบอกของฟันผุ คือ ผู้ปกครองจะมองเห็นขี้ฟันติดฟัน โดยผู้ปกครองบางรายใช้เล็บแทนหลอดดูดเขี่ยขี้ฟันเด็กดู นอกจากนี้ได้เรียนรู้ปัจจัยที่ทำให้ฟันผุ เช่น การกินขนมหวานบ่อยๆ ๓.อสม.ให้คำแนะนำการแปรงฟันแห้งแก่ผู้ปกครองได้ ดูแลเด็กในคุ้มบ้านของตัวเองได้

สิ่งที่เน้นปัจจัยที่สำคัญในชุมชน คือ ความรู้ ความตระหนัก ในการดูแลสุขภาพในด้านต่างๆ รวมทั้งฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิต เนื่องจากชาวบ้านจะมีปัญหาในเรื่องการทำมาหาเลี้ยงชีพมากกว่าการดูแลสุขภาพ

ในอนาคต สิ่งที่จะสานต่อ คือ ขยายผลการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยไปชุมชนอื่นให้ครอบคลุมพื้นที่ที่รับผิดชอบ โดยเสนอโครงการไปกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว

บทบาทของเจ้าหน้าที่รพสต.

๑.ให้คำปรึกษา คำแนะนำด้านการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กกับอสม. และผู้ปกครอง

๒.เป็นผู้นำ คิดแนวทางช่วยหางบประมาณที่จะพัฒนางานการดูแลช่องปากในกลุ่มเด็กปฐมวัยในชุมชน

๓.เป็นผู้ประสานงานระหว่างอปท.กับอสม.ในการทำโครงการ

๔.สนับสนุนการทำงานของอสม.

เครือข่าย อำเภอวังสะพุง อำเภอหนองหิน อำเภอภูกระดึง ประจำปี ๒๕๖๐

ผลการดำเนินงานตามโครงการนำร่องพื้นที่ต้นแบบเพื่อการพัฒนารูปแบบสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยด้วยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน (Self Care)

วัตถุประสงค์/เป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน	ผลลัพธ์
๑. พัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ๒. เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองสามารถ	**กลุ่มเป้าหมาย** แกนนำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ครูผู้ดูแลเด็ก บ้านโคกขมิ้น บ้านโคกขมิ้นใหม่ อำเภอวังสะพุง	กลุ่มเป้าหมายผ่านการอบรม ๑๐๐ % - อสม.และผู้นำชุมชน สามารถเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากเด็กได้ นำข้อมูลมาวางแผนการส่งเสริมสุขภาพเด็กปฐมวัย

ดูแลสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยได้และชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลเฝ้าระวังสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัย	บ้านห้วยเป้า อำเภอหนองหิน และตำบลห้วยส้ม อำเภอภูกระดึง จำนวน ๘๖ คน ๑. อบรมฝึกทักษะการแปรงฟันให้กับผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อาสาสมัครสาธารณสุข ผู้นำในหมู่บ้าน และให้แกนนำที่ผ่านการอบรม ผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อาสาสมัครสาธารณสุข ผู้นำในหมู่บ้าน ลงพื้นที่ให้ความรู้ ตรวจฟัน และตรวจความสะอาดช่องปากเด็กในเขตรับผิดชอบ ๒. อาสาสมัครสาธารณสุข ผู้ดูแลเด็ก ผู้นำชุมชน รวบรวม สรุป ข้อมูล และคืนข้อมูลการเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพช่องปากเด็กเล็ก ๓. สรุปโครงการเพื่อถอดบทเรียน	หลังตรวจก็เอาข้อมูลมาคุยกัน ว่าถ้าอยากให้เด็กสุขภาพช่องปากดี จะต้องทำอะไร เพิ่มอาวุธ ทักษะ ให้อสม. ให้กล้าแนะนำกล้าที่จะตรวจ ภูกระดึง ได้เงินกองทุน มีการจัดประชุมครั้งแรกให้ความรู้ (กลุ่มผู้นำบ้านละ ๑ คน (๑๑ หมู่บ้าน) อสม.บ้านละ ๓ คน แล้วให้แบบสอบถามเอง และให้ อสม.และผู้นำไปเก็บข้อมูลในชุมชนตัวเอง แล้วเอาข้อมูลมาฝึกวิเคราะห์เอง ใช้เวลา ๑ วัน (ไม่เคยใช้เครื่องคิดเลขมาคิดเลย) เอาข้อมูลมา present แล้วหาความเชื่อมโยง มีการเก็บข้อมูลพฤติกรรมด้วย พาเขาดูว่าพฤติกรรมสอดคล้องกับฟันที่ตรวจมั๊ย ให้เขามานำเสนอ มีการจัดเวทีอีกรอบ หาความเชื่อมโยงดูความสัมพันธ์ของฟันผุ จากนั้นในกลุ่มมีการคุยว่า จะทำในชุมชนอย่างไร จึงมีการจัดประชุม อสม. ทั้งหมด และคืนข้อมูล โดยให้แต่ละหมู่บ้านพูดเอง พอพูดเสร็จ ก็ให้แต่ละบ้านคิดมาว่า เขาจะดูกลุ่มนี้อย่างไร

<u>กิจกรรมประชุมสรุปผลการลงพื้นที่ในชุมชน</u>

๑.พื้นที่บ้านโคกขมิ้น บ้านโคกขมิ้นใหม่ อำเภอวังสะพุง

มีการประชุม และเล่าประสบการณ์แลกเปลี่ยนกันในการลงพื้นที่ระหว่าง อาสาสมัครสาธารณสุข ผู้นำชุมชน และผู้ดูแลเด็ก สรุปประเด็นในที่ประชุมได้ว่า การแนะนำการดูแลช่องปากเป็นสิ่งที่สามารถทำได้และก่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กในชุมชน

๒.พื้นที่บ้านห้วยเป้า อำเภอ หนองหิน

ในการประชุมที่ศาลากลางบ้านครั้งที่ ๒ ได้จัดกิจกรรมให้แกนนำชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุข โดยแบ่งกลุ่มเป็น ๓ กลุ่ม ช่วยกันระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางที่จะทำให้เด็กห้วยเป้าฟันดี ซึ่งสรุปผลจากการระดมความคิดหาแนวทางแก้ปัญหาสุขภาพช่องปากในหมู่บ้าน แกนนำชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุข ได้จัดลำดับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปากที่สำคัญไว้สองข้อ ข้อแรกคือให้ผู้ปกครองแปรงฟันให้เด็กช่วงเช้าและก่อนนอน และข้อสองคือ ลดการบริโภคขนมและน้ำอัดลม ซึ่งข้อสองนี้เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก จึงเลือกที่จะให้ความสำคัญกับการแปรงฟันก่อนในเบื้องต้น โดยอาสาสมัครสาธารณสุขจะรับหน้าที่สอนทักษะการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กเล็กให้แก่ชาวบ้านในความรับผิดชอบของอสม.แต่ละคุ้ม โดยจะตรวจฟันและลงแบบบันทึกเป็นประจำทุกเดือนร่วมกับการสำรวจลูกน้ำยุงลาย อีกทั้งเสนอให้ทำสื่อเสียงเปิดในหอกระจายข่ายเพื่อกระตุ้นให้ชาวบ้านดูแลสุขภาพช่องปากของลูกหลาน และฝ่ายทันตสาธารณสุขจะจัดประกวดการแปรงฟันเด็กเล็กเพื่อก่อกระแสการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กในชุมชนบ้านห้วยเป้าอีกทางหนึ่งด้วย

๓.พื้นที่ตำบลห้วยส้ม อำเภอภูกระดึง

การประชุมวิเคราะห์ข้อมูลครั้งสุดท้าย มีผู้เข้าร่วมประชุม ผู้นำชุมชน และ อาสาสมัครสาธารณสุข ต. ห้วยส้ม จำนวน ๓๕ คน ได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบเก็บข้อมูลสุขภาพช่องปาก นำมาสรุปของแต่ละหมู่บ้าน และมาวิเคราะห์เพื่อออกแบบระบบการดูแลสุขภาพช่องปากในตำบล ผู้เข้าร่วมประชุม มองเห็นความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการกินขนม น้ำอัดลมและการทำความสะอาดช่องปาก ที่สัมพันธ์กับการเกิดโรคฟันผุในเด็ก ทำให้เกิดความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญในการดูแลสุขภาพช่องปาก ที่ทุกภาคส่วนในชุมชนต้องร่วมมือกันโดยมีข้อเสนอแนะของที่ประชุม ให้อาสาสมัครสาธารณสุขดำเนินกิจกรรมดังนี้

เล่าในกลุ่ม อสม. และชวนกันมาช่วยทำงาน

คืนข้อมูลสุขภาพช่องปากแก่ผู้ปกครอง และ นัดผู้ปกครองเด็กที่มีปัญหามาประชุมพูดคุยกัน

ให้ความรู้และแนะนำการดูแลช่องปากแก่ผู้ปกครอง และผลเสียที่ตามมา อย่างใกล้ชิด สม่ำเสมอ

อสม.เป็นตัวอย่างในการดูแลตนเอง

หมอฟันเยี่ยมบ้านและออกติดตามการทำงานพร้อม อสม.

อสม. เข้าดูแลสุขภาพช่องปากใน ศพด. ร่วมกับ ครูผู้ดูแลเด็ก

ชี้แจง ความเป็นมาของโครงการ และ คืนข้อมูลที่วิเคราะห์ในแต่ละหมู่บ้านในที่ประชุม ผู้นำชุมชน และ อสม ทุกคน

ให้ความรู้ แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน อสม ผปค. (ถ้าต้องการ)

สนับสนุนการเกิดการขับเคลื่อนเป็นนโยบายในระดับตำบล

<u>กิจกรรมสรุปโครงการเพื่อถอดบทเรียนร่วมกับเครือข่าย ๓ อำเภอ</u>

หลังจากดำเนินกิจกรรมจนเสร็จสิ้นแล้ว เครือข่าย ๓ อำเภอได้มาประชุมร่วมกันเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ ได้ข้อสรุปดังนี้

๑. การมีแกนนำในชุมชนที่เข็มแข็ง มีความสามัคคี พร้อมเพรียงกัน

๒. ชาวบ้านให้ความร่วมมือเห็นความสำคัญ และเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับบุตรหลานในชุมชน

๓. ความสม่ำเสมอในการติดตามการดำเนินกิจกรรมของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

โครงการนำร่องพื้นที่ต้นแบบเพื่อการพัฒนารูปแบบสุขภาพช่องปากเด็กปฐมวัยด้วยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน (Self Care) เป็นเพียงการเริ่มต้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองและบุตรหลาน เพราะเจ้าของสุขภาพที่แท้จริงคือชาวบ้าน หากชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และมีทักษะในการดูแลสุขภาพช่องปากแล้ว เชื่อว่าในอนาคตจะเกิดระบบการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนโดยชุมชนเอง และเจ้าหน้าที่ทันตสาธารณสุขจะปรับบทบาทเป็นผู้สนับสนุนและเอื้ออำนวยให้เกิดกิจกรรมสุขภาพตามความต้องการของชุมชน หากเป็นเช่นนี้แล้วจะเกิดการส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

“ทำแล้วเห็นความตื่นตัวของ อสม. เห็นว่าเขาอยากช่วยเราทำงาน พื้นที่ที่ทำเป็นพื้นที่ที่ทำงานด้วยตลอด มีความสัมพันธ์กันมานาน ตอนนี้เริ่มขอกองทุน แต่ยังไม่ได้ ตอนนี้ เอาแบบสอบถามไปเก็บอีกรอบ เพราะผ่านมา ๑ ปีแล้ว เป็นการกระตุ้น เพื่อสร้างกระแสในชุมชน เวลาเจอกันข้างนอกก็มีการถามกัน และอสม. ก็เริ่มส่งข้อมูลว่า เริ่มมีเด็กฟันผุเพิ่ม”

หนองหิน *“เจอดาว เข้าไปทำงานใน อสม. อยากให้ อสม.เฝ้าระวังในชุมชน ได้เจอดาวในนั้น ที่จะเป็นคนที่คิดแบบเรา (กำลัง) เหมือนเจอ “เพื่อน” ที่จะพาเราไปหรือตัวแทนของเรา แล้วจะขับเคลื่อนช่วยเพื่อนอย่างไร เพื่อนที่จะเข้าไปเฝ้าระวังในหมู่บ้าน”*

ภูกระดึง *“ที่เอาแบบสอบถามไปรอบ ๒ อสม.เอาไปตรวจพร้อมเด็กที่เขาชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูง เขาคิดของเขาเอง (ใจเราก็คิดอย่างนั้นแหละ แต่เราไม่พูด ให้ อสม.พูดเอง) แล้วแต่การจัดการของแต่ละหมู่บ้าน ใจเราต้องการให้ อสม.ไปขยายเอง (ตอนแรก ๓ คน เขาเลยขยาย ไปสอนกันเอง ให้แต่ละคุ้มเป็นคนไปตรวจ) แต่ก่อนเราพาเขาไป ตอนนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่ อสม.ทำ และมีคนมาช่วยเรา เดิมเราทำได้ไม่ครอบคลุม เขาจะดูใกล้ชิดขึ้น และดูแลกลุ่มเป้าหมายได้ถี่ขึ้นกว่าเรา”*

จังหวัดอุดรธานี **อ.บ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ปีงบประมาณ ๒๕๖๐**

กลุ่มเป้าหมาย

๑. กลุ่มเป้าหมายในการส่งเสริมทันตสุขภาพ

-เด็กก่อนวัยเรียนที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพช่องปากใน ศพด.ทั้ง ๓ แห่ง ต.กลางใหญ่ อ.บ้านผือ จำนวน ๑๕๐ คน

๒. กลุ่มเป้าหมายในการอบรม

-กิจกรรมที่ ๑ กิจกรรมประชุมทำความเข้าใจในบทบาทผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานส่งเสริม ทันตสุขภาพในเด็กก่อนวัยเรียนแก่ ทันตบุคลากร ครูพี่เลี้ยงศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและผู้รับผิดชอบงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในหน่วยงานเทศบาลและ รพ.สต. จานวน ๖๐ คน ประกอบด้วย (ดำเนินการเมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๐)

-ทันตบุคลากร อ.บ้านผือ จำนวน ๑๐ คน

-ผู้รับผิดชอบงานศูนย์เด็กในหน่วยงานเทศบาลและ รพ.สต. จำนวน ๕ คน

- ครูพี่เลี้ยงและ อสม. ต.กลางใหญ่ ๓ ศพด. ศพด.ละ ๑๕ คน จำนวน ๔๕ คน

-กิจกรรมที่ ๒ กิจกรรมอบรมทักษะการแปรงฟันสำหรับครูพี่เลี้ยงและ อสม. จำนวน ๔๕ คน (ดำเนินการเมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๐)

-กิจกรรมที่ ๓ กิจกรรมอบรมทักษะการแปรงฟันสำหรับผู้ปกครองเด็กก่อนวัยเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ต.กลางใหญ่ ๓ ศพด. ศพด.ละ ๕๐ คน จำนวน ๑๕๐ คน

-ผู้ปกครองเด็กก่อนวัยเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านนาสีดา จานวน ๓๕ คน (ดำเนินการเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๐)

-ผู้ปกครองเด็กก่อนวัยเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านผักบุ้ง จำนวน ๕๐ คน (ดำเนินการเมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๐)

- ผู้ปกครองเด็กก่อนวัยเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านกลางใหญ่ จำนวน ๖๕ คน (ดำเนินการเมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๖๐)

ผลลัพธ์

๑. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีนวัตกรรมมากมายที่ครูผู้ดูแลเด็กเป็นผู้คิดและนำมาใช้ปรับพฤติกรรมเด็ก ตามวัยของเด็ก ที่เด็กๆมีส่วนร่วม สนุกและสอดแรกความรู้ มีหลายนวัตกรรม ครูคิดเรื่อยๆ อันเก่าใช้บ่อยก็คิดอันใหม่มา

๒. ผู้ปกครองตรวจฟันเด็กๆเป็น มีการแปรงฟันให้เด็กก่อนนอน ซึ่งทันตบุคลากรฝึกท่าทางที่ถูกต้องให้กับผู้ปกครองทุกคน ทำจนเป็นในวันที่ฝึก

๓. เด็กๆแปรงฟันเก่ง แปรงเป็นประจำด้วยวิธีแปรงแบบแห้ง มีเพลงเปิดให้เด็กๆสนุกเวลาแปรงและแปรงนานเท่าระยะเพลงนานเกือบ ๓ นาที แปรงเสร็จครูตรวจซ้ำ